

DE HAMSTER, DE HABITATRICHTLIJN EN MAASTRICHT OFWEL: IS DE HAMSTER IN NEDERLAND NOG TE REDDEN?

Uit een recent rapport van het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN) – opgesteld in opdracht van het ministerie van LNV – blijkt dat het zeer slecht gaat met de nog resterende Hamsterpopulaties in Nederland.

Het laatste, tot voor kort nog min of meer samenhangende verspreidingsgebied – zoals bekend gelegen in Zuid- en Midden-Limburg – is nu uit elkaar gevallen in drie gescheiden deelpopulaties: één bij Heerlen, één bij Maastricht en (wellicht) nog één bij Vlodrop.

Ook in deze laatste bolwerken zijn de aantallen gevonden burchten echter flink afgenomen. Ironisch genoeg zijn de aantallen overeenkomsten met agrariërs voor aangepast, Hamstervriendelijk beheer de laatste jaren juist sterk toegenomen – dankzij de extra inzet door de Dienst Landelijk Gebied voor deze beheersovereenkomsten.

Kennelijk helpen die overeenkomsten niet of onvoldoende.

Verbazend is dat het – hoewel de stand van de Hamster al enkele decennia met bezorgdheid gevolgd wordt – niet duidelijk is waarom het dier juist de laatste jaren zulke klappen krijgt in Limburg. Opmerkelijk is daarbij dat met name de populaties bij de twee grootste agglomeraties in Limburg beter stand houden dan elders.

De analyse in het rapport van het IBN helpt ons bij deze vragen niet veel verder. Volgens dat rapport liggen de beste Hamster-gebieden in het midden van de plateaus in Zuid-Limburg. Maar dat zijn nu net de gebieden waar de Hamster de laatste tijd het loodje heeft gelegd...

Eén van de oorzaken schijnt te zijn: de meer dan gemiddelde regenval van de laatste twee jaar. Het afgelopen jaar viel er meer dan anderhalf keer zo veel als in een gemiddeld jaar. Het is daarmee het natste jaar sinds 100 jaar. Het is echter onwaarschijnlijk dat alleen de extra nattigheid de Hamster de das om doet.

Als een belangrijke oorzaak wordt verder door deskundigen genoemd: het dieper ploegen waardoor meer burchten vernietigd worden. Het dieper ploegen wordt veel meer dan vroeger toegepast. De boeren gaan hiertoe over om de sterkere bodemverdichting door het bewerken van akkers met zwaardere machines tegen te gaan.

Een derde belangrijke oorzaak is vermoedelijk: het vrijwel volledig verwijderen van oogstresten waardoor er veel minder mogelijkheden zijn voor de Hamsters om te hamsteren voor de winter.

Zolang de oorzaken niet geheel vaststaan is het moeilijk na te gaan of het sluiten van beheersovereenkomsten in de laatste leefgebieden afdoende kan zijn of dat aankoop en gericht beheer van leefgebieden door een natuurorganisatie noodzakelijk is.

Het lijkt mij langzamerhand wel aannemelijk dat de tot nu toe gesloten beheersovereenkomsten onvoldoende zijn om de Hamster in Nederland te houden. Daar er voor de overeenkomsten ook nog eens fors betaald wordt – f 3.000 tot f 4.000 per ha per jaar voor het nalaten van ingrepen zoals bemesten en ploegen dieper dan 5 cm en voor het laten staan van een deel van het gewas – is het dringend gewenst om ook andere mogelijke maatregelen serieus te overwegen. Andere maatregelen zijn:

- aankoop van gronden en aanleg van "Hamsterreservaten"
- afsluiting van overeenkomsten waarbij alleen betaald wordt zodra er Hamsters in het perceel zijn gevonden.
- toepassing van de Natuurbeschermingswet op percelen waar Hamsters voorkomen.

Heel ironisch bij het wegwijnen van de Hamster in het Zuid-Limburgse landschap is dat de Habitatrichtlijn van de Europese unie – volgens welke de Hamster in de zwaarst beschermde categorie van soorten valt – is aangevaard op de EU-conferentie in Maastricht waarbij ook het Verdrag van Maastricht tot stand kwam.

De Habitatrichtlijn is daar bovendien na decennia van getouwtrek vooral dankzij een intensieve voorbereiding door Nederland geaccepteerd.

Het zou dan ook vrij pijnlijk zijn als juist bij Maastricht de laatste Nederlandse Hamster het veld moet ruimen voor de intensieve Nederlandse landbouw...

De gemeente Maastricht heeft zich gelukkig al bereid verklaard om in ieder geval op de landbouwgronden die ze zelf in bezit heeft bij te dragen aan bescherming van de Hamster; beter laat dan nooit. In mijn ogen zou Maastricht gezien de relatie met het Verdrag van Maastricht nog wel een stap verder mogen gaan. Waarom zou de gemeente in samenwerking met Natuurmonumenten, rijk en provincie geen Hamsterreservaat kunnen stichten. Behalve voor de Hamster levert dat ook nog winst op voor de rust en recreatieruimte zoekende Maastrichtenaar: waar in Nederland vind je zo'n bijzonder reservaat zo dichtbij de stadsrand en zo goed toegankelijk?

Als de landbouworganisaties nu ook nog accepteren dat voor bepaalde sterk bedreigde soorten ook wel eens een reservaat moet worden ingericht buiten de tot nu toe voor aankoop aangewezen gebieden dan moet het mogelijk zijn een van de mooiste knaagdieren van Nederland bij de volgens velen mooiste stad van Nederland in stand te houden.

Torben Mulder

VERENIGINGSNIEUWS

HET GENOOTSCHAP OP WEG NAAR 2000 (29)

DE KWESTIE KEULSEBAAN-ZUID EN DE KERNTAKEN VAN HET GENOOTSCHAP

In 1991 kreeg het Natuurhistorisch Genoot-

schap het verzoek van de toenmalige gemeente Melick en Herkenbosch om een rapport op te stellen van de natuurwaarden in het gebied ten zuiden van de Keulsebaan. In dat rapport getiteld "Ecologische waarden van de voormalige "Melickerheide" tussen het dorp Melick en de Keulse baan" werden

door een viertal leden van het Genootschap de resultaten van inventarisaties naar het voorkomen van zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, dagvlinders, sprinkhanen en hogere planten gepresenteerd. In de aan het rapport verbonden bijlage werd expliciet aandacht geschonken aan soorten die op

grond van wetgeving en conventies nationaal en internationaal strikt dienen te worden beschermd. Speciale aandacht werd gevraagd voor de Knoflookpad die landelijk nog maar van een paar gebieden bekend is.

Waarschijnlijk was het oorspronkelijk de bedoeling van de gemeente Melick en Herkenbosch om op grond van het rapport enig tegenwicht te bieden aan plannen omtrent de gemeentelijke herindeling om daarmee samenvoeging met de gemeente Roermond te voorkomen. Inmiddels was het gebied Keulsebaan-zuid, afgezien van veiliggestelde natuurgebieden, wel een van de best gedocumenteerde gebieden in Limburg op gebied van flora en fauna en als zodanig ook bekend bij provinciale en gemeentelijke overheden. Groot was dan ook de verbazing toen eind 1993 duidelijk werd dat hetzelfde gebied in het voorontwerp streekplan was bestemd als bedrijventerrein. Vanaf die tijd heeft het bestuur van het Genootschap zich verzet tegen de voorgenomen plannen. Ter illustratie van de gevolgte procedure in chronologische volgorde de ondernomen acties:

- 08-03 1994: Zienswijze ingediend op voorontwerp streekplan aan Gedeputeerde Staten.
Zienswijze daarna niet overgenomen.
- 01-07 1994: Bezwaar gemaakt tegen ontwerp streekplan bij Provinciale Staten.
- 16-12 1994: Vaststelling streekplan door Provinciale Staten.
- 10-06 1995: Bezwaar ingediend tegen vaststelling streekplan aan Provinciale Staten.
- 07-09 1995: Bezwaar toegelicht op hoorzitting statencommissie.
- 27-10 1995: Bezwaar ongegrond dan wel niet ontvankelijk verklaard.
- 25-11 1995: Beroepschrift ingediend bij Raad van State.
- 19-06 1997: Voorbereidingsbesluit bestemmingsplan door Gemeenteraad Roerdalen. Ongeveer gelijktijdig doet Gemeenteraad Roermond hetzelfde.
- 15-08 1997: Zienswijze gemaakt op voorontwerp bestemmingsplan bij B&W Roerda len.
- 15-08 1997: Verzoek aan Raad van State voor treffen van een voorlopige voorziening.
Tevens verzoek om versnelde behandeling.
- 22-08 1997: Verzoek om versnelde behandeling afgewezen.
- 27-11 1997: Zitting Raad van State inzake voorlopige voorziening.
- 02-12 1997: Uitspraak Raad van State: voorlopige voorziening afgewezen.
- 01-01 1998: Grenscorrectie gemeenten. Keulsebaan-Zuid naar gemeente Roermond.
- 03-03 1998: Toelichting bij uitspraak Raad van State: de afwijzing is niet geschied op inhoudelijke gronden. De feitelijke afweging van belangen dient volgens de Raad van State plaats te vinden in

de bestemmingsplanprocedure.

- 12-05 1998: Aanvraag van vrijstelling door de projectontwikkelaar vooruitlopend op vaststelling bestemmingsplan voor het bouwrijp maken van fase I bedrijventerrein Keulsebaan-Zuid.
- 19-05 1998: Bedenkingen ingediend tegen verlenen van vrijstelling bij B&W Roermond.
- 22-06 1998: Bedenkingen toegelicht tijdens hoorzitting.
- 24-07 1998: Bedenkingen niet gehonoreerd. B&W Roermond vragen verklaring van geen bezwaar aan bij Gedeputeerde Staten.
- 08-09 1998: Gevraagde vrijstelling en verklaring van geen bezwaar verleend.
- 15-10 1998: Bezwaarschrift ingediend tegen verlening vrijstelling bij B&W Roermond.
- 20-10 1998: Verzoek tot schorsing van het omstreden besluit ingediend bij de Arrondissementsrechtbank te Roermond door het treffen van een voorlopige voorziening.
- 20-10 1998: Indiening aanvullend bezwaarschrift bij B&W Roermond.
- 02-11 1998: Behandeling schorsingsverzoek bij Arrondissementsrechtbank.
- 06-11 1998: Uitspraak Arrondissementsrechtbank: NHG wordt gedeeltelijk in het gelijk gesteld. Het schorsingsverzoek wordt toegewezen voor zover het gronden betreft die in een compensatieplan aangemerkt zijn als te behouden dan wel te vormen leefgebied voor reptielen en amfibieën.
- 07-11 1998: Directie LNV Zuid op verzoek geïnformeerd over onze bezwaren en aandacht gevraagd voor handhaving van de Natuurbeschermingswet.
- 16-11 1998: Aanvullend bezwaarschrift toegelicht tijdens hoorzitting.
- 24-12 1998: Bezwaren tegen verlenen van vrijstelling voor bouwrijp maken van fase I (met uitzondering van de compensatiegebieden) door gemeente Roermond afgewezen.

Tijdens vrijwel elke vergadering van het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur van het Genootschap is de laatste jaren aandacht besteed aan de procedures inzake Keulsebaan-Zuid. Met volledige steun van het bestuur is herhaaldelijk besloten de bezwarenprocedure te continueren. De Algemene Ledenvergadering van 5 maart j.l. heeft unaniem haar waardering uitgesproken over de tot nu toe ondernomen acties en het bestuur gemachtigd tot het plegen van alle rechtshandelingen die in het verdere verloop van de procedure nodig zijn.

Bij het nemen van de beslissing om een formele rechtsprocedure aan te gaan heeft het bestuur duidelijk voor ogen dat beleidsbeïnvloeding geen echte kerntaak van het Genootschap is, hoewel de statuten hierover

geen onduidelijkheid laten bestaan. Artikel 3 van de Statuten geeft immers aan: "De vereniging stelt zich ten doel: de beoefening van de biologische en geologische wetenschappen te bevorderen, alsmede natuurwetenschappelijke, landschappelijke en cultuurhistorische waarden te beschermen". Ook in het verleden heeft het Genootschap zich, zij het in beperkte mate, regelmatig bezig gehouden met beïnvloeding van het natuurbeleid.

Dat het bestuur de aangegane procedure tot het einde wenst te voeren heeft verschillende redenen. De voornaamste is ongetwijfeld dat we duidelijkheid wensen te krijgen over wat de bescherming van Rode Lijst-soorten (zoals opgenomen in de nieuwe Flora- en Faunawet) in Nederland nu concreet voorstelt. Veel leden van onze vereniging steken veel tijd en energie in de studie van deze soorten. Het bestuur wenst de alarmerende signalen van deze leden niet te negeren.

Een andere reden is dat het belang van inventarisaties met deze zaak uitdrukkelijk wordt aangetoond. Zelfs zonder procedures aan te gaan kan het Genootschap met zijn uitgebreide databank een belangrijke stempel drukken op de invulling van het ruimtelijke beleid in onze provincie.

Tegelijk wil ik met dit bestuursbericht aangeven dat we zuinig moeten zijn met het aangaan van deze procedures. Niet alleen moet een procedure kansrijk zijn, van nog meer belang is dat procedurezaken minitieuus worden gevolgd en consequent worden doorgezet. De uitgebreide lijst van formele stappen zoals hierboven is aangegeven laat zien dat dit een behoorlijke tijdsinvestering vergt. Het bestuur heeft zich dan ook herhaalde malen uitgesproken om dit soort zaken bij voorkeur in handen te leggen van de Stichting Milieufederatie Limburg die beleidsbeïnvloeding als een van haar kerntaken mag beschouwen. Het Genootschap zal evenwel niet nalaten de Milieufederatie hierin te ondersteunen met achtergrondinformatie zover die bij onze vereniging voorhanden is.

De kerntaak van het Genootschap ligt bij de natuurstudie. Dat de vereniging desondanks eens af en toe haar tanden laat zien is een teken van kracht, intelligente timing en flexibiliteit en die eigenschappen zullen ook na 2000 in ruime mate bij de Limburgse natuurbescherming aanwezig moeten zijn om het natuurbeleid in onze provincie verder handen en voeten te geven.

A. Lenders, voorzitter